

NORGES HØYESTERETT

Den 8. april 2010 avsa Høyesterett dom i

HR-2010-00586-A, (sak nr. 2009/1942), sivil sak, anke over dom,

Yrkesskadeforsikringsforeningen (advokat Ivar Holst)

mot

A (advokat Svein Drangeid – til prøve)

STEMMEGIVNING :

- (1) Dommer **Matheson**: Saken gjelder forståelsen av lov av 16. juni 1989 nr. 65 om yrkesskadeforsikring § 5 tredje ledd. Spørsmålet er om arbeidstaker som går over i virksomhet som selvstendig næringsdrivende, ”ikke lenger er i arbeid” i bestemmelsens forstand, og dermed er dekket av siste arbeidsgivers yrkesskadeforsikring.
- (2) A arbeidet som maler i perioden 1963 til 1997. Han begynte som malerlærling i 1963, og var fra 1964 til 1986 ansatt hos to forskjellige malermestere. Deretter drev han i ca. fem år som selvstendig næringsdrivende. I 1991 tok A ansettelse hos malermester B. Fra 1992 til 1997 drev han igjen som selvstendig næringsdrivende maler, inntil han i 1997 ble ansatt i 50% stilling ved Malermesternes Opplæringskontor. A var ansatt ved dette kontoret frem til 2003.
- (3) A utviklet i løpet av sin yrkeskarriere kronisk obstruktiv lungesykdom – i dagligtale omtalt som KOLS. Dette er en såkalt ”listesykdom” – det vil si en yrkessykdom som er likestilt med yrkesskade etter folketrygdloven § 13-4 med tilhørende forskrifter. Sykdommen er derfor dekningsmessig etter sin art, jf. yrkesskadeforsikringsloven § 11 første ledd bokstav b. Det er enighet om at sykdommen ble konstatert ved medisinsk utredning den 3. oktober 1995.

- (4) A ble innvilget 50% uførepensjon ved trygdekontorets vedtak den 13. mai 1996. Han ble på grunn av forverring senere innvilget 100% uførepensjon ved fylkestrygdekontorets vedtak av 7. august 2003.
- (5) På tidspunktet da skaden ble konstatert, var A selvstendig næringsdrivende og hadde en til to ansatte. Han hadde ikke tegnet yrkesskadeforsikring på seg selv.
- (6) A fremsatte krav om yrkesskadeerstatning. Kravet ble fremmet mot Yrkesskadeforsikringsforeningen etter lovens § 7 ettersom malermester B, som var As siste arbeidsgiver, ikke hadde tegnet pliktig forsikring. Som grunnlag for at det forelå et forsikringsansvar overfor ham som tidligere arbeidstaker, ble det vist til bestemmelsen i § 5 tredje ledd. Foreningen avslo kravet idet den bestred at forsikringsgiveren til siste arbeidsgiver etter loven har ansvar for tidligere arbeidstaker som er selvstendig næringsdrivende når skaden konstateres.
- (7) A tok etter dette ut søksmål.
- (8) Stavanger tingrett avsa den 8. oktober 2008 dom med slik domslutning:
- ”1. Yrkesskadeforsikringsforeningen dømmes til å betale erstatning til A med **1.000.911 – enmillionnihundreogelleve – kroner med tillegg av forsinkelsesrenter etter lovens sats fra forfall og til betaling skjer, innen 14 dager fra dommens forkynnelse.**
2. Hver av partene dekker sine omkostninger.”
- (9) Dommen ble påanket til Gulating lagmannsrett som den 1. september 2009 avsa dom med slik domslutning:
- ”1. Yrkesskadeforsikringsforeningen dømmes til innen 2 – to – uker fra dommens forkynnelse å betale erstatning til A med **1 235 344 – enmilliontohundreogtrettifemtusentrehundreogførtifire – kroner med tillegg av lovens forsinkelsesrente fra forfall og til betaling skjer.**
2. Hver av partene dekker sine egne omkostninger.”
- (10) Yrkesskadeforsikringsforeningen har anket dommen til Høyesterett. Anken gjelder så vel rettsanvendelsen som bevisbedømmelsen. Høyesteretts ankeutvalg har tillatt anken fremmet for så vidt gjelder tolkningen av yrkesskadeforsikringsloven § 5 tredje ledd.
- (11) Ankende part – *Yrkesskadeforsikringsforeningen* – har i korte trekk gjort gjeldende:
- (12) Bestemmelsen i § 5 tredje ledd må forstås etter sin ordlyd. Det er bare arbeidstakere som ”ikke lenger er i arbeid” – det vil si de som er ute av aktivt arbeidsliv – som er dekket av forsikringsansvaret til siste arbeidsgivers forsikringsselskap. Ettersom skaden ble konstatert da A var selvstendig næringsdrivende – og dermed må anses for å ha vært ”i arbeid” – er han ikke omfattet av dekningen etter tredje ledd.
- (13) Dersom lovgiver hadde ment at også yrkesskade hos arbeidstakere som er gått over i virksomhet som selvstendig næringsdrivende, skal være dekket av forsikringsgiveren til

arbeidstakerens siste arbeidsgiver, måtte dette ha kommet til uttrykk i lovteksten, eller i det minste ha fremgått av forarbeidene.

- (14) En tolkning strengt etter ordlyden harmonerer med yrkesskadeforsikringslovens system. I loven er ansvaret for yrkesskade hos yrkesaktive plassert hos forsikringsselskapet til den arbeidsgiveren arbeidstakeren har på skadekonstateringstidspunktet. Som selvstendig næringsdrivende var A sin egen arbeidsgiver. Han kunne ha tegnet yrkesskadeforsikring på seg selv ettersom slik forsikringsdekning hadde vært tilgjengelig i markedet i et hvert fall siden tidlig på 1990-tallet. Ved lovtolkningen må forsikringsdekningen i dag legges til grunn.
- (15) Dersom tidligere arbeidstakere som blir selvstendig næringsdrivende, omfattes av forsikringsdekningen til siste arbeidsgiver, vil disse ikke ha noen oppfordring til å tegne yrkesskadeforsikring på seg selv. Dette vil belaste lovens ordening unødigg, og dessuten innebære en konkurransevridning.
- (16) Yrkesskadeforsikringsforeningen har nedlagt slik påstand:
- ”Yrkesskadeforsikringsforeningen frifinnes.”**
- (17) Ankemotparten – A – har i korte trekk gjort gjeldende:
- (18) Lovens § 10 bestemmer at yrkesskadeforsikringen skal dekke skader og sykdommer som ”arbeidstakere påføres i arbeid på arbeidsstedet i arbeidstiden”. Bestemmelsen i § 5 regulerer bare hvilket forsikringsselskap som svarer for skaden og kan ikke forstås som noen ansvarsbegrensningsregel.
- (19) Lovens § 3 om forsikringsplikt sammenholdt med § 21 om dekning av skader oppstått etter lovens ikrafttredelse, viser at dekning av senskader hos yrkesaktive arbeidstakere har stått sentralt for lovgiver. Formuleringen i § 5 tredje ledd om dekning av skader som oppstår der vedkommende ”ikke lenger er i arbeid”, må tolkes i lys av dette.
- (20) Det ville bryte med lovens intensjon dersom en senskade hos en tidligere arbeidstaker ikke skulle være dekningsmessig bare fordi skaden først konstateres når vedkommende er gått over i virksomhet som selvstendig næringsdrivende. Yrkessykdommer utvikler seg langsomt. Ved slik skadeutvikling er det tilfeldig når en skade kan fastslås. Det er derfor en tilfeldighet at As skade først ble konstatert på et tidspunkt da han var selvstendig næringsdrivende, og ikke allerede da han var ansatt hos B. Formuleringen ”ikke lenger er i arbeid” i § 5 tredje ledd må etter dette forstås som at vedkommende ikke lenger er i arbeid *som arbeidstaker*.
- (21) En slik tolkning er i samsvar med lovgivers formål om å sikre forsikringsdekning for yrkesskade til *alle*.
- (22) A har nedlagt slik påstand:
- ”1. Anken forkastes.**
- 2. A tilkjennes saksomkostninger for Høyesterett.”**

(23) *Mitt syn på saken*

(24) Jeg er kommet til at anken ikke fører frem.

(25) Yrkesskadeforsikringsloven § 5 tredje ledd lyder:

”Dersom arbeidstakeren ikke lenger er i arbeid, svarer forsikringsgiveren til arbeidstakerens siste arbeidsgiver.”

(26) Det er ikke omstridt at Yrkesskadeforsikringsforeningen eventuelt vil hefte i saken her på grunn av manglende forsikring hos siste arbeidsgiver, jf. § 7.

(27) Spørsmålet er om en selvstendig næringsdrivende må anses for å være *i arbeid*, og derfor – om lovteksten tas på ordet – ikke kan være omfattet av angivelsen i tredje ledd av hvem som kan rette krav om yrkesskadedekning mot siste arbeidsgivers forsikringsselskap.

(28) Hvem som er ansvarlig i situasjoner der skadelidte ikke lenger er i arbeid, er omhandlet i forarbeidene til § 5. I Ot.prp. nr. 44 (1988–89) side 87 heter det om dette:

”Her kommer tredje ledd inn. Det slår fast at forsikringsgiveren til skadelidtes siste arbeidsgiver er ansvarlig. Leddet får anvendelse f eks når en pensjonist eller en arbeidsløs rammes av senskader. Det avgjørende må etter forslaget være hvilken forsikringsgiver den siste arbeidsgiveren hadde da skaden eller sykdommen ble konstatert. Regelen sikrer at det også i de tilfellene finnes en entydig ansvarlig som skadelidte kan holde seg til. Den beskytter arbeidstakeren også når arbeidsløsheten skyldes at arbeidsgiveren har gått konkurs.”

(29) Eksemplene i forarbeidene er innrettet mot at arbeidstakeren er ”en pensjonist eller en arbeidsløs”. Omtalen gjelder følgelig en situasjon der skadelidte ikke lenger er yrkesaktiv på skadekonstateringsstidspunktet. Det samme gjelder merknadene til den tilsvarende bestemmelsen i komitéutkastet, jf. NOU 1988: 6 side 84. Der heter det at bestemmelsen er ”ment å fange opp de tilfelle der skadelidtes sykdom eller skadefølge først blir åpenbar etter at han har gått ut av aktivt arbeidsliv”. Det er imidlertid ikke holdepunkter for å se eksemplene i forarbeidene i tilknytning til § 5 som et uttrykk for at lovgiver har ment at dekningen for senskader skal begrenses til situasjoner der skadelidte ikke lenger er yrkesaktiv. Eksemplene reflekterer snarere de mest nærliggende typetilfeller.

(30) Ved vurderingen er det etter mitt syn naturlig å ta utgangspunkt i lovens § 1 om virkeområdet som lyder:

”Loven gjelder ved personskade påført arbeidstakere hos arbeidsgivere i riket.”

(31) I § 10 heter det så:

”Yrkesskadeforsikringen skal, med de unntak som følger av § 11, dekke skader og sykdommer som arbeidstakere påføres i arbeid på arbeidsstedet i arbeidstiden.”

(32) Loven har sin bakgrunn i at arbeidstakere som ble rammet av skade eller sykdom som følge av arbeidsforholdet, tidligere ble ansett for å ha et utilstrekkelig erstatningsrettslig vern. Justisdepartementet fant dette uakseptabelt, se Ot.prp. nr. 44 (1988–89) side 5. I proposisjonen på side 43 heter det:

”Alt i alt taler overveiende hensyn for å innføre regler om full kompensasjon på objektivt grunnlag ved yrkesskade og yrkessykdom. Dette er en naturlig videreføring av frivillige ordninger kjempet igjennom av arbeiderbevegelsen, etterhvert med støtte fra arbeidsgiversiden. Departementet foreslår derfor i denne proposisjonen regler som tar sikte på å gi full erstatning til arbeidstakere som rammes av skade eller sykdom som har sammenheng med arbeidet.”

- (33) Lovens kjernebestemmelser sammenholdt med sentrale motivuttalelser, viser at lovgivers målsetting var å etablere en objektiv erstatningsordning for arbeidstakere ved yrkesrelaterte skader og sykdommer. Det er etter min oppfatning ikke noe ved lovens oppbygning eller systematikk som skulle tilsi at det erstatningsvernet lovgiver ønsket å gi, går tapt der ansettelsesforholdet opphører og arbeidstakeren etablerer seg som selvstendig næringsdrivende. Det er særlig to forhold som sett i sammenheng begrunner dette:
- (34) Det første jeg vil peke på er lovens grunnleggende ordning om at erstatningsvernet ikke påvirkes av at arbeidstakeren skifter arbeidsgiver. Når arbeidstakeren går over i et nytt ansettelsesforhold, vil plikten til å yte yrkesskadeerstatning gå over på forsikringsgiveren til den nye arbeidsgiveren. Dette gjelder selv om skaden må anses forårsaket mens arbeidstakeren var i tjeneste hos en annen arbeidsgiver, jf. § 5 annet ledd. Lovens ordning sikrer dermed at en arbeidstaker alltid har sin fulle yrkesskadedekning sikret hos forsikringsgiveren til den eksisterende arbeidsgiveren; eventuelt hos Yrkesskadeforsikringsforeningen dersom arbeidsgiveren har forsømt sin forsikringsplikt.
- (35) Det andre jeg vil peke på er at en arbeidstaker som går over i virksomhet som selvstendig næringsdrivende, ikke fanges opp av noen pliktig forsikringsordning. Forsikringsplikten gjelder etter § 3 bare for arbeidsgivere, det vil si for den som har ”noen i sin tjeneste”, jf. § 2. En selvstendig næringsdrivende som driver uten ansatte i et enkeltmannsforetak, omfattes ikke av dette. Dersom vedkommende har ansatte, gjelder forsikringsplikten bare de ansatte og ikke den næringsdrivende selv.
- (36) I lagmannsrettens dom er det uttalt følgende om dette:
- ”Om loven i en slik situasjon skulle pålegge at arbeidstakere som går over i egen virksomhet måtte tegne egen forsikring for å opprettholde det vern mot yrkesskader loven gir, måtte dette etter lagmannsrettens syn ha kommet til uttrykk på en klar og utvetydig måte i loven. Når loven ikke inneholder noen generell plikt for arbeidsgivere til å tegne forsikring for seg selv, fremstår det dessuten som urimelig at arbeidstakere som blir arbeidsgivere skulle underlegges en særskilt plikt til å tegne egen forsikring for å beholde yrkesskadedekningen.”**
- (37) Denne vurderingen er jeg enig i. Når det arbeidsforholdet som arbeidstakeren var forsikret i opphører, uten å bli avløst av en nytt forsikringspliktig arbeidsforhold som overtar arbeidstakerens yrkesskadedekning, følger det etter mitt syn av lovens system at arbeidstakeren blir stående i den dekningen som forsikringsgiveren til arbeidstakerens siste arbeidsgiver svarer for. Jeg kan med utgangspunkt i det vernet loven gir enhver arbeidstaker, ikke se at det skulle være grunnlag for å løse dette annerledes for arbeidstakere som etablerer seg som selvstendig næringsdrivende enn for arbeidstakere som ikke lenger er yrkesaktive.
- (38) Ettersom selvstendig næringsdrivende ikke har forsikringsplikt, kan det etter min oppfatning ikke spille rolle ved tolkningen av § 5 tredje ledd hvorvidt A da han etablerte seg som selvstendig næringsdrivende i 1992, kunne ha tegnet yrkesskadeforsikring på seg

selv, slik Yrkesskadeforsikringsforeningen hevder. Jeg vil her tilføye at det for Høyesterett ikke er klarlagt hvilke forsikringsordninger som var tilgjengelig på det aktuelle tidspunktet i så henseende. Det er heller ikke opplyst hvilket dekningsomfang en slik frivillig forsikring eventuelt hadde eller – for den saks skyld – har i dag.

- (39) Jeg er etter dette enig med lagmannsretten i at lovens passus om at arbeidstakeren ”ikke lenger er i arbeid”, må forstås som at vedkommende ikke lenger er i arbeid *som arbeidstaker*.
- (40) Den løsning jeg her har gitt uttrykk for, bekreftes av at en tilsvarende løsning synes å ha fulgt av de frivillige forsikringsordningene som gikk forut for den lovbestemte yrkesskadeforsikringsordningen. I vilkårene for Storebrand/Samvirke Trygghetsforsikring het det eksempelvis i § 2, jf. NOU 1988: 6 side 103:

”Trygghetsforsikringen dekker også yrkessykdom som konstateres etter at arbeidsforholdet er bragt til avslutning, hvis yrkessykdommen konstateres i forsikringstiden og må anses forårsaket hos arbeidsgiveren.”

- (41) Vesta Trygghetsforsikring inneholdt en tilsvarende formulering i vilkårenes punkt 2 nr. 2, jf. NOU 1988: 6 side 106:

”2. Hvem er sikret

1. ...
2. **Arbeidstaker som tidligere var ansatt hos forsikringstaker dersom yrkesskaden/yrkessykdommen må anses forårsaket hos denne. ”**

- (42) Som det fremgår ville altså en senskade forårsaket i et tidligere arbeidsforhold, vært dekningsmessig under de nevnte frivillige forsikringsordningene, uavhengig av om arbeidstakeren på skadekonstateringstidspunktet ikke lenger var yrkesaktiv eller ikke lenger var i arbeid som arbeidstaker.
- (43) Yrkesskadeforsikringsforeningen har gjort gjeldende at ankemotpartens tolkning innebærer at arbeidstakere som etablerer virksomhet som selvstendige næringsdrivende, ikke får noen oppfordring til å tegne yrkesskadeforsikring på seg selv, og at dette vil belaste lovens ordening unødig.
- (44) Jeg er ikke enig i dette. Synspunktet vil etter min oppfatning være begrenset til å gjelde en senskadeproblematikk. Selvstendig næringsdrivende vil ha all mulig oppfordring til å tegne egen forsikring for skader og sykdommer som forårsakes av vedkommendes arbeid som næringsdrivende.
- (45) Jeg vil avslutningsvis legge til at yrkesskadeforsikringsloven § 5 er en bestemmelse som både etter sin tittel og etter sitt innhold, regulerer *hvilken* forsikringsgiver som svarer overfor skadelidte. Temaet for reguleringene i § 5 er med andre ord kanalisering av forsikringsansvaret. Dersom man i saken her hadde kommet til at forsikringsgiveren til arbeidstakerens siste arbeidsgiver – om pliktig forsikring hadde vært tegnet – ikke svarer for yrkesskadedekningen til tidligere arbeidstakere som er selvstendig næringsdrivende på skadekonstateringstidspunktet, ville det ha oppstått et uforsikret tap hos A som tidligere arbeidstaker. Etter min oppfatning ville Yrkesskadeforsikringsforeningen ha måttet svare for et slikt uforsikret tap etter prinsippet i § 7. Spørsmålet er ikke kommet på spissen i foreliggende sak ettersom jeg – som nevnt – er kommet til at § 5 tredje ledd må tolkes slik

at forsikringsgiveren til arbeidstakerens siste arbeidsgiver også må svare for denne type krav. Det alternative ansvarsbildet er likevel ikke uten interesse for resultatet i saken.

- (46) A har etter dette vunnet saken fullt ut. Det er krevd sakskostnader for Høyesterett med i alt 72 880 kroner inklusive merverdiavgift, hvorav salær utgjør 57 600 kroner. Kravet tas til følge.
- (47) Jeg stemmer for denne

D O M :

1. Anken forkastes.
 2. I sakskostnader for Høyesterett betaler Yrkesskadeforsikringsforeningen til A 72 880 – syttitotusenåttehunderogåtti – kroner innen 2 – to – uker fra forkynnelsen av denne dom.
- (48) Dommer **Møse:** Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende.
- (49) Dommer **Tjomsland:** Likeså.
- (50) Dommer **Endresen:** Likeså.
- (51) Justitiarius **Schei:** Likeså.
- (52) Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

D O M :

1. Anken forkastes.
2. I sakskostnader for Høyesterett betaler Yrkesskadeforsikringsforeningen til A 72 880 – syttitotusenåttehunderogåtti – kroner innen 2 – to – uker fra forkynnelsen av denne dom.

Riktig utskrift bekreftes: